

Opera Zuid

Geadviseerd subsidiebedrag: **€ 1.579.000**

Gevraagd subsidiebedrag: € 1.879.000

Over de instelling

Stichting Opera Zuid, podiumkunsten, overig opera-aanbod, Maastricht

Stichting Opera Zuid (hierna: Opera Zuid) is gevestigd in Maastricht en maakt opera voor en vanuit Zuid-Nederland. De instelling wil een toegankelijk en verrassend aanbod bieden in land en regio, en sluit aan bij de doelstellingen van de stedelijke cultuurregio Zuid door te focussen op internationalisering, ruimte voor makers en het bereiken van nieuw publiek. Opera Zuid produceerde de afgelopen periodes twee grote opera's per seizoen, en neemt zich voor de komende periode voor, daar jaarlijks een (kleinere) jeugd- of jongerenproductie aan toe te voegen. De instelling kiest voor opera's met een grote theatrale zeggingskracht, waarbij de aandacht zowel uitgaat naar het ijzeren repertoire als naar minder bekend werk. Met randprogramma's, openluchtvoorstellingen en educatieve projecten vergroot Opera Zuid haar zichtbaarheid in de regio.

Subsidieadvies

De aanvraag voldoet aan de eisen als bedoeld in artikel 3.20 van de Regeling op het specifiek cultuurbeleid.

De Raad voor Cultuur adviseert Stichting Opera Zuid een subsidiebedrag toe te kennen van € 1.579.000, mits de instelling voldoet aan de volgende voorwaarden:

- De instelling stelt zijn plan en begroting bij naar het door de minister beschikbaar gestelde subsidiebedrag van € 1.579.000.
- De instelling geeft een nadere toelichting op haar artistieke plannen, waarbij ze inzage geeft in haar repertoirekeuzes, haar keuze voor artistieke teams en haar visie op casting. Ook licht de instelling haar activiteiten op het gebied van talentontwikkeling, educatie en participatie nader toe.
- De instelling licht toe hoe ze in de periode 2021 – 2024 voldoet aan de voorwaarde in de regeling om op het gebied van talentontwikkeling samen te werken met de Nederlandse Reisopera en De Nationale Opera, waarbij deze laatste instelling een coördinerende rol speelt.

Opera Zuid heeft in de periode 2017 – 2020 een duidelijke ontwikkeling laten zien. De instelling kiest een boeiende nieuwe artistieke koers, waarbij

het verrassende repertoirekeuzes maakt en makers en uitvoerenden uitnodigt die met een frisse blik naar het genre opera kijken. Opera Zuid is goed geworteld in Maastricht en de stedelijke cultuurregio Zuid en werkt ook samen met partners in Brabantstad en in de Euregio.

Voor de periode 2021 – 2024 dient de instelling een enthousiast plan in, maar het artistieke programma wordt daarin onvoldoende toegelicht. Ook zijn de plannen op het gebied van educatie en participatie onvoldoende uitgewerkt. Er ontbreekt een uitwerking van de subsidievoorwaarde dat de instelling op het gebied van talentontwikkeling samenwerkt met De Nationale Opera en Opera Zuid, waarbij De Nationale Opera een coördinerende rol dient te spelen.

Opera Zuid staat de komende periode voor de opdracht om met extra middelen van het ministerie van OCW de precaire financiële en organisatorische situatie te verbeteren. In dit licht vindt de raad het een onverstandig idee om een derde productie voor kinderen en jongeren op het jaarlijkse programma te zetten.

De cijfers geven aan dat de gezondheid van Opera Zuid op het moment van aanvragen nog tekortschiet. De instelling presenteert goede ideeën om de financiële gezondheid te herstellen, maar rekent op 300.000 euro meer subsidie dan vanuit het ministerie beschikbaar is.

De instelling reflecteert beknopt maar voldoende op de toepassing van de Fair Practice Code, de Governance Code Cultuur en de Code Diversiteit en Inclusie.

Beoordeling

Artistieke/inhoudelijke kwaliteit van de kernactiviteiten

Opera Zuid heeft in de periode 2017 – 2020 een duidelijke ontwikkeling laten zien, na een artistiek onevenwichtige periode ervoor. Onder de nieuwe intendant Waut Koeken werd in 2017 een andere weg ingeslagen met de eerste aanzetten voor een nieuwe artistieke koers. Met spraakmakende operaproducties als 'A Quiet Place' en 'Fantasio' wist de instelling een groot publiek aan te spreken. Opera Zuid maakte verrassende repertoirekeuzes en bood kansen aan Nederlandse makers en uitvoerenden.

De raad vindt het prijzenswaardig dat de nieuwe intendant regisseurs uitnodigt die het genre opera willen uitdagen. Hij merkt wel op dat de kwaliteit van de producties die hieruit ontstaan nog niet stabiel is. De raad denkt dat dit risico kan worden ondervangen door een dramaturg toe te voegen aan het vaste team.

Opera Zuid werkte de afgelopen jaren op kleinere schaal samen aan producties met Holland Opera, Opera Compact en VIA ZUID. Hiermee vergroot Opera Zuid zijn zichtbaarheid en laat hij jonge makers en kleinere instellingen meeprofitieren van zijn kennis en expertise.

Uit het plan dat Opera Zuid voorlegt voor de periode 2021 – 2024 spreekt een groot enthousiasme, waarin de ingezette lijn ook voelbaar is. De raad constateert echter ook dat de programmatische lijn voor de komende periode summier is uitgewerkt in de plannen. De instelling geeft weinig inzage in de keuze voor artistieke teams en casting en motiveert het gekozen repertoire slechts in algemene termen.

De raad heeft er begrip voor dat het plan zich sterker focust op de verbetering die Opera Zuid te maken heeft op het gebied van financiële gezondheid, werk/opdrachtgeverschap en zichtbaarheid, omdat dit op dit moment het meest urgent is. Hij vindt echter ook dat de kwaliteit van een opera-instelling staat of valt met de gevolgde artistieke koers, en wil zich daar een beter oordeel over kunnen vormen. Zo stelt Opera Zuid de komende seizoenen zijn producties inhoudelijk en thematisch te willen verbinden met actuele maatschappelijke ontwikkelingen, maar geeft aan dit voornemen nergens een concrete invulling. Dat is jammer, omdat de raad dit wel een aansprekend idee vindt om de relevantie van opera in de samenleving te bewaken.

In de aangestipte plannen ziet de raad wel enkele originele keuzes, zoals de uitnodiging aan theaterregisseur Ola Mafaalani om een opera te komen regisseren. Ook de keuze voor minder bekend werk van bekende componisten beoordeelt de raad als positief. Opera Zuid heeft al laten zien met relatief onbekende opera's een groot publiek te kunnen trekken. De raad waardeert het dat de instelling daar ondanks haar beperkte budget mee doorgaat.

Opera Zuid stelt zich ten doel naast de gebruikelijke twee grote operaproducties per jaar een derde, kleinschaliger productie tot stand te brengen gericht op jeugd en jongeren, waarvan enkele te schrijven door jonge Nederlandse componisten. In artistiek opzicht en in het belang van het publieksbereik vindt de raad dit een interessant idee. Hij waarschuwt echter dat het voor een dergelijke extra productie mogelijk te vroeg is. Het extra budget dat de minister ter beschikking stelt voor Opera Zuid is hard nodig om het fundament van de organisatie, ook in artistiek opzicht, te verstevigen (zie 'Eerlijke beloning en gezonde bedrijfsvoering').

Vernieuwing

Het feit dat geen van de voor 2021 – 2024 geplande werken behoort tot het 'ijzeren repertoire', getuigt van een vernieuwende blik op opera. Door

regisseurs uit andere disciplines uit te nodigen en nieuw werk te laten componeren geeft Opera Zuid het genre een nieuw elan.

De visie van Opera Zuid op de ontwikkeling van het operagenre, die weliswaar doorschemert in het plan, had de raad graag verder uitgewerkt gezien. Hij is met name benieuwd hoe dramaturgische vernieuwingen van na de twintigste eeuw doorwerken in de gekozen titels.

Tot op heden ambieerde Opera Zuid een springplank te zijn voor Nederlands en in Nederland opgeleid zangtalent. Omdat de instelling in de plannen geen toelichting geeft op de casting voor de opera's in de periode 2021 – 2024, kan de raad niet uit het plan opmaken of Opera Zuid deze springplankfunctie ook in de komende periode continueert.

Op het gebied van talentontwikkeling schrijft Opera Zuid via het 'meester-gezelmodel' talent de gelegenheid te geven zich onder de vleugels van ervaren operamakers te ontwikkelen. Daarnaast is Opera Zuid betrokken bij een interdisciplinair talentlab voor muziektheater in samenwerking met VIA Zuid en Intro, en zet het Opera Summer Schools op in samenwerking met IVC 's-Hertogenbosch. De raad vindt dit nieuwsgierig makende projecten, maar vindt het jammer dat de instelling ze niet nader toelicht in haar plan. Hij had graag toegelicht gezien welke talenten de instelling op deze manier begeleidt, hoe talent wordt geselecteerd, wat de genoemde programma's inhouden, en hoe talenten vervolgens doorstromen naar het veld.

Een subsidievoorwaarde voor alle drie de opera-instellingen in de BIS is dat zij samenwerken op het gebied van talentontwikkeling, via de DNO Studio of op andere wijze. De Nationale Opera dient hierbij een coördinerende rol te spelen. De raad vindt het zorgelijk dat deze samenwerking nog altijd niet tot stand is gekomen. De raad adviseert daarom de instellingen te vragen alsnog de gevraagde samenwerking vorm te geven, gecoördineerd door DNO; zie hierover ook de inleiding en het advies over De Nationale Opera en de Nederlandse Reisopera.

Eerlijke beloning en gezonde bedrijfsvoering

De afgelopen periode constateerde de raad dat de financiële situatie bij Opera Zuid nijpend was en riep op tot een hogere subsidie om de instelling meer vlees op de botten te geven. Om die reden verhoogde de minister het subsidiebedrag voor deze instelling voor de periode 2021 – 2024 met 500.000 euro per jaar. De instelling vraagt hiernaast nog 300.000 euro meer aan. De raad wijst erop dat hij binnen deze adviesronde gehouden is aan het door de minister gestelde subsidieplafond.

De instelling noemt een groot aantal zaken die met de extra verwachte subsidie van het ministerie van OCW, de provincies Limburg en Brabant en

de gemeente Maastricht worden bekostigd, en die ten goede komen aan de financiële en organisatorische gezondheid. De instelling denkt aan betere vergoedingen voor vaste, tijdelijke en freelance medewerkers, verlaging van werkdruk door extra medewerkers aan te trekken, toegenomen investeringen voor duurzame marketing, participatie en educatie, en een algehele kwaliteitsverbetering van de producties. Dit vindt de raad goede keuzes.

Uit de aangeleverde informatie blijkt dat de financiële gezondheid van de organisatie nog tekortschiet op het moment van aanvragen. De balanspositie is matig. Opera Zuid verbeterde de afgelopen jaren zijn vermogen, maar er zijn tegelijk flink wat investeringen nodig, met name in het vergroten van de basiscapaciteit en het verlagen van de werkdruk die ontstond door structurele onderbezetting. Opera Zuid verwacht in 2020 een verbetering van het eigen vermogen en de liquiditeit door de verkoop van onroerend goed in eigendom. Daarnaast is een commercieel manager aangetrokken om de eigen inkomsten te verhogen.

Opera Zuid erkent verder dat de beloning van vaste, tijdelijke en freelance medewerkers nog niet op het gewenste niveau is. Hoewel de instelling in haar plan intenties uitwerkt om hier verbetering in aan te brengen, toont een analyse van de cijfers voor de komende periode echter geen verbetering aan in de beloning.

Opera Zuid gaat uit van een hogere dan beschikbare subsidie van het ministerie van OCW, en rekent daarnaast op hogere bedragen van de provincies Limburg en Brabant en de gemeente Maastricht. Zonder toekenning van deze middelen wordt de krapte met de voorliggende plannen volgens de raad onvoldoende ondervangen.

Om bovenstaande redenen vindt de raad het onverstandig om van de extra verwachte subsidie ook een derde jaarlijkse (kleinschalige) productie te maken. De raad vreest dat dit eerder een extra wissel zal trekken op de organisatie in herstel. Hoewel de raad begrip heeft voor de argumentatie van Opera Zuid dat een derde productie de zichtbaarheid van het operagezelschap zal vergroten en ook een jeugdig publiek kan aanspreken met opera, meent hij dat de prioriteit in de komende periode moet uitgaan naar een gezondheids- en kwaliteitsslag in de eigen organisatie, bij gelijkblijvende productie.

De raad constateert dat de aanvraag op het gebied van gezonde bedrijfsvoering en eerlijke beloning onvoldoende aantoont hoe Opera Zuid in 2024 weer volledig gezond kan zijn. Hij vindt een realistischer begroting en een scherpere toelichting hierop noodzakelijk.

Bevordering van educatie en participatie (inclusief publieksbenadering)

Opera Zuid voerde de afgelopen jaren een kwalitatief, solide beleid op het gebied van educatie voor scholen, met nadruk op de eigen regio. De plannen voor de komende jaren zijn enthousiast en liggen in diezelfde lijn, maar de raad mist ook hier uitwerking en concretisering. De raad juicht het aantrekken van een educatief medewerker toe.

Opera Zuid geeft aan dat het gekozen heeft voor 'publiekswerking' in plaats van publiekswerving om een verbinding te bewerkstelligen tussen alle activiteiten. Publiekswerking wordt ook gepresenteerd als equivalent van participatie. De gedachte is interessant, maar de instelling licht niet toe hoe dit concreet wordt vormgegeven.

Over de samenwerking met de Kooracademie Maastricht oordeelt de raad positief. Ook staat de raad positief tegenover de samenwerking met wijkbewoners in het project 'Buurt Opera Malpertuis', waarbij een community-opera tot stand wordt gebracht. De raad vindt het wel belangrijk dat ook bij dit soort maatschappelijke activiteiten vanuit een sterke artistieke visie wordt gewerkt. Deze samenwerkingen dragen bij aan de worteling van de opera in de samenleving, mits deze activiteiten duurzaam in relatie staan tot de kernactiviteiten.

Geografische spreiding

Opera Zuid is gevestigd in Maastricht en is goed geworteld in de stedelijke cultuurregio Zuid. De instelling participeert in een groot aantal regionale samenwerkingsverbanden die zich reeds bewezen hebben, zoals met de Kooracademie Maastricht, het Conservatorium Maastricht, de Toneelacademie Maastricht, Theater aan het Vrijthof in Maastricht en Theater De Parade in 's-Hertogenbosch.

De ingezette koerswijziging en de successen van de producties van Opera Zuid hebben de voorstellingen aantrekkelijker gemaakt voor programmering in theaters, wat de zichtbaarheid van de instelling ten goede komt.

Een sterke troef van Opera Zuid is ook de verstevigde samenwerking die tot stand is gebracht met partners in de Euregio, tot over de grens met Luxemburg en Duitsland. Dit is voor Zuid-Nederland een goede manier om zich in cultureel opzicht te positioneren.

In haar reflectie op de aanvraag bevestigt de stedelijke cultuurregio Zuid de indruk van de raad dat Opera Zuid de komende tijd meer vlees op de botten nodig heeft. De regio erkent het belang van Opera Zuid voor het regioprofiel, waarin internationalisering, publieksontwikkeling en ruimte voor makers wezenlijke programmaliijnen zijn. De instelling sluit tevens aan bij de programmaliijnen talentontwikkeling, internationalisering, cultuureducatie

en participatie, en publiekswerking van de stedelijke cultuurregio Brabantstad.

Toepassing Fair Practice Code

Opera Zuid heeft de afgelopen jaren een aantal stappen gezet ter verbetering van de fair practice, met een nieuwe arbeidsvoorwaarderegeling, het aanstellen van een vertrouwenspersoon, een preventieadviseur en het corrigeren van achtergebleven salarisverhogingen. De organisatie evalueert de toepassing van de Fair Practice Code en noemt als belangrijkste verbeterpunten voor de komende periode het aanpakken van de werkdruk en structureel overwerk. De raad vindt dit voor dit moment de juiste prioriteit. Wel maakt hij zich zorgen over de haalbaarheid ervan, omdat de financiële gezondheid precair is en de instelling op meer subsidie rekent dan voor haar beschikbaar is. Ook vindt de raad het niet verstandig om de functie van vertrouwenspersoon bij de directie te beleggen.

Toepassing Governance Code Cultuur

Opera Zuid licht in haar toelichting op de Governance Code Cultuur toe hoe de principes van de code worden toegepast. De raad vindt dit een adequate toelichting, waarin de organisatie ook ingaat op de aandacht van de raad van toezicht voor de werkdruk onder medewerkers en de financiële gezondheid van de instelling.

In zijn advies over de periode 2017 – 2020 uitte de raad kritiek op de governance van Opera Zuid. Hij adviseerde toen dat de raad van toezicht in overleg met de nieuwe intendant zou zorgen voor een beter artistiek, zakelijk en bestuurlijk evenwicht. In een aanvullend plan gaf de instelling aan dat de raad van toezicht zich op een nieuwe wijze zou gaan positioneren door onder andere de toetreding van een expert uit de operasector. De raad vindt het opmerkelijk dat de instelling in haar nieuwe plan niet op de doorgemaakte (noodzakelijke) ontwikkelingen reflecteert.

Toepassing Code Diversiteit en Inclusie

In haar toelichting op de toepassing van de Code Diversiteit en Inclusie licht Opera Zuid de omgang met de vier p's uit de code toe (personeel, programma, publiek, partners). De instelling werkt in 2020 aan de vierde stap van de vijf voorgeschreven stappen in de code: het vertalen van het recent opgestelde diversiteitbeleid in een actieplan voor de toekomst. De raad mist in de reflectie op de code echter dit actieplan. De instelling licht niet toe welke stappen ze de komende periode gaat zetten ter verbetering, welke (concrete) doelen ze hierbij nastreeft, en welke interne of externe risico's ze daarbij ziet. De raad vindt het programma, het publiek en de organisatie van Opera Zuid nog te weinig divers en inclusief. Omdat de Nederlandse samenleving steeds diverser wordt en opera van oudsher een westers perspectief representeert, verwacht de raad van de

instelling een scherpere visie om inclusie en diversiteit de komende periode te bevorderen.